

A woman is seated at a desk in a museum or research facility, working on a computer. The computer monitor displays a detailed anatomical diagram of a human torso, showing internal organs and structures. The background features a large, classical-style painting of a human figure, possibly a study of anatomy, with various figures and anatomical details. The scene is lit with warm, focused lighting, highlighting the woman and the computer work area.

Prioriteiten Vlaamse Wetenschappelijke Instellingen

2024 - 2029

Vlaanderen
verbeelding werkt

Cover figuur © Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen - Sanne De Block

Materiaal technisch onderzoek in samenwerking met de Universiteit Antwerpen
van Rubens' *Tronende Madonna omringd door heiligen*.

Prioriteiten Vlaamse Wetenschappelijke Instellingen 2024-2029

Inleiding

Vlaanderen heeft een rijk en innovatief onderzoekslandschap. Naast de universiteiten en de strategische onderzoekscentra erkent het decreet betreffende de organisatie en financiering van het wetenschaps- en innovatiebeleid' (W&I decreet) zes Vlaamse wetenschappelijke instellingen:

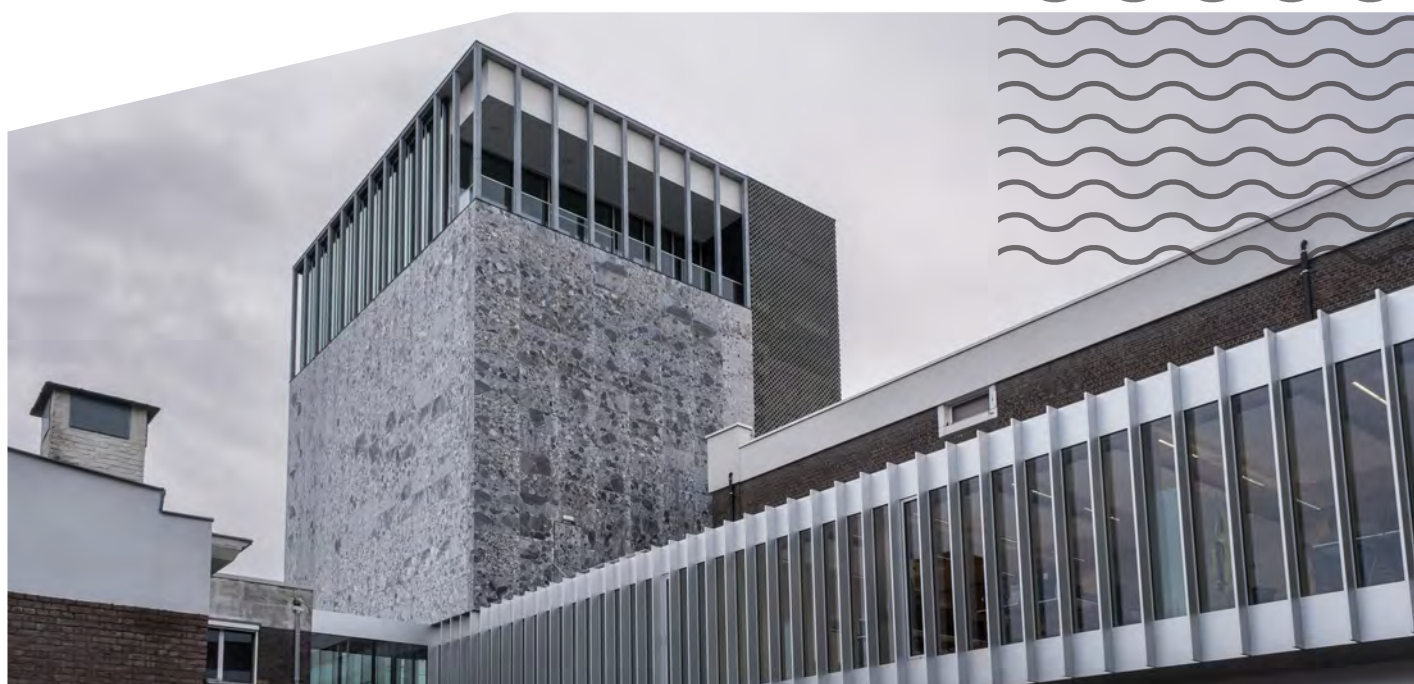
- **Agentschap Onroerend Erfgoed**
- **Agentschap Plantentuin Meise**
- **Instituut voor Landbouw, Visserij- en Voedingsonderzoek**
- **Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek**
- **Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen**
- **Waterbouwkundig Laboratorium**

Het onderzoek van de Vlaamse wetenschappelijke instellingen (VWI's) is zowel gericht op fundamenteel onderzoek als op de wetenschappelijke onderbouwing van beleidsbeslissingen door toegepast onderzoek. De Vlaamse wetenschappelijke instellingen spelen een cruciale rol in het tot stand komen, het uitvoeren en het opvolgen van de Vlaamse regelgeving voor landbouw, natuurbescherming, watergebonden infrastructuur, kunst en onroerend erfgoed. Het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen en Plantentuin Meise hebben daarnaast een belangrijke publiekswerking.

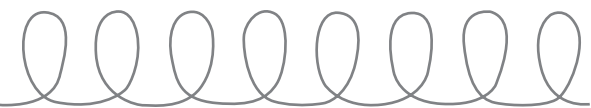
De Vlaamse wetenschappelijke instellingen vallen onder verschillende beleidsdomeinen en verrichten onderzoek in uiteenlopende disciplines. Niettemin is hun werking op heel wat punten erg gelijklopend. Ze worden dan ook geconfronteerd met dezelfde problemen en uitdagingen. Er is nauwe samenwerking op het vlak van onderzoek, onderzoeksinfrastructuren, de ontwikkeling van Open Science en HR-vraagstukken. Vandaar dit gemeenschappelijk memorandum. We stellen de Vlaamse wetenschappelijke instellingen kort voor, formuleren voorstellen om te komen tot een beter wetenschappelijk onderbouwd beleid, belichten actuele pijnpunten en stellen remediëringen voor. Tot slot geven we ook aandachtspunten mee voor een eventuele volgende staatshervorming.

De Vlaamse wetenschappelijke instellingen voorgesteld

Het **Waterbouwkundig Laboratorium** is een expertisecentrum voor onderzoek en adviesverlening over waterbouwkundige, nautische, hydraulische, sedimentgerelateerde en hydrologische vraagstukken. Het Waterbouwkundig Laboratorium ondersteunt de beleidsvoorbereiding en -uitvoering van de Vlaamse overheid door op een integrale, wetenschappelijk verantwoorde manier te voorzien in kennis, kennisproducten en advies op het gebied van watersystemen. Opdrachten voor derden worden gefaciliteerd door het Eigen Vermogen Flanders Hydraulics.

Het **agentschap Plantentuin Meise** is één van de belangrijkste botanische tuinen ter wereld en is het clearing house voor 'the global strategy for plant conservation', onderdeel van de conventie voor biologische diversiteit. Het onderzoek van Plantentuin Meise omvat zowel fundamenteel als toegepast onderzoek naar plantendiversiteit en conservatie. De Plantentuin huisvest en beheert belangrijke referentiecollecties die wereldwijd geconsulteerd worden. Daarnaast is de Plantentuin een educatief centrum en een toeristische attractie die jaarlijks een kwart miljoen bezoekers ontvangt.

Het **Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek** (INBO) is het onafhankelijk onderzoeksinstituut van de Vlaamse overheid dat via toegepast wetenschappelijk onderzoek, data- en kennisontsluiting het biodiversiteitsbeleid en -beheer onderbouwt en evalueert. Het INBO is hét aanspreekpunt in Vlaanderen om het natuurbeleid en de uitvoering ervan evidence-based te ondersteunen. Hiervoor bekijkt het INBO alle aspecten van biodiversiteit en hun onderlinge afhankelijkheid: genen, soorten en ecosystemen. Deze bestudeert INBO in een grote variatie aan omgevingen: terrestrische en aquatische ecosystemen, natuur- en bosgebieden, landbouwgebieden en stedelijke omgevingen. Hierbij zet het INBO sterk in op een aantal voorwaarden waaraan het onderzoek moet voldoen, zoals Open Science, participatie en heldere communicatie.

Het **Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen** staat in voor het behoud en de uitbouw van de kunstcollectie die het voor de Vlaamse gemeenschap beheert. Deze omvat zeven eeuwen kunst, waaronder wereldberoemde meesters, en de meest omvangrijke en belangrijke collecties van James Ensor en Rik Wouters. In een historisch gebouw maken we de collectie toegankelijk voor een breed publiek, met verhalen die verwonderen, verrijken en verbinden. We geven de klassieke museumervaring een extra dimensie door het maken van tentoonstellingen. Als enige Vlaamse museum met een wetenschappelijk statuut, voeren we ook wetenschappelijk onderzoek uit naar de collectie. Nieuw verworven inzichten delen we met het publiek. Het KMSKA wil hét expertisecentrum zijn voor het oeuvre van James Ensor. In het onderzoek rond Rubens zijn we een spil, samen met (Antwerpse) partners. Het KMSKA onderschrijft de statuten van ICOM, the International Council of Museums.

Het **agentschap Onroerend Erfgoed** bereidt het onroerenderfgoedbeleid in Vlaanderen voor, voert het uit en volgt het op. We inventariseren en beschermen gebouwen en landschappen met erfgoedwaarde, archeologische sites en varend erfgoed en fungeren zo als baken voor onroerend erfgoed in Vlaanderen. Ze coachen en ondersteunen burgers, lokale overheden, ontwerpers, ontwikkelaars en andere instanties met adviezen en premies bij het beheer van het erfgoed. Als co-creatieve partner zetten ze ook zelf onderzoeksmatig in op erfgoedbeheer, ontwikkelen daarbij relevante methodologische en vakspecifieke kennis en betrouwbare data, en reiken die aan. Met doorgedreven beleidsgericht onderzoek dragen ze de kwaliteitsvolle omgang met onroerend erfgoed uit en bieden een meerwaarde voor de leefomgeving waarin erfgoed een anker, motor en inspiratiebron is voor ontwikkelingen en waardecreatie. Via gerichte communicatie en publiekswerking proberen ze mensen te betrekken en te begeistern.

Credit: © Jan Crab

Het **Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek** (ILVO) is een onafhankelijk wetenschappelijk onderzoekscentrum van de Vlaamse overheid. Het krijgt van die overheid de opdracht mee te werken aan de verduurzaming van de landbouw, de visserij en de agrovoedingssector en dit op alle vlakken, van productie over verwerking tot consumptie. Dat alles ingebed in een gezonde omgeving en gekenmerkt door faire socio-economische relaties. Het ILVO bekleedt als instituut, dat vooral inzet op toegepast onderzoek en innovatie, een unieke positie in het onderzoekslandschap rond landbouw en voeding in Vlaanderen. Het ILVO vervult een brugfunctie tussen het fundamenteel onderzoek van de universiteiten en het meer praktijkgericht en demonstratief onderzoek van de provinciaal georganiseerde praktijkcentra in Vlaanderen.

De Vlaamse wetenschappelijke instellingen in cijfers.

Aantal publicaties 2019-2023	3.803
Aantal beleidsgerichte rapporten/adviezen 2019-2023	1.149
Tentoonstellingen 2019-2023	33
Restaurants 2019-2023	42
Aantal onderzoekers 2023	621
Totaal aantal medewerkers 2023	1.706
Dotatie VO 2023 (miljoen €)	80,5
Eigen gegenereerde inkomsten 2023 (miljoen €)	72,8

Onze voorstellen voor een beter wetenschappelijk onderbouwd beleid

- Versterken van het beleidsvoorbereidend onderzoek in de Vlaamse wetenschappelijke instellingen met een extra dotatie van de Vlaamse overheid.
- Gelijke toegang voor de Vlaamse wetenschappelijke instellingen (met inbegrip van hun eigen vermogen) tot financieringskanalen voor wetenschappelijk onderzoek.
- De regelgeving van Vlaamse wetenschappelijke instellingen gelijkstellen met Federale wetenschappelijke instellingen.
- Financiële zekerheid voor het programma internationale onderzoeksinfrastructuur via FWO-Vlaanderen.
- Voldoende investeringsmiddelen voor vernieuwing van verouderde gebouwen en onderzoeksinfrastructuur.
- Optimaliseren van het beheer van de historische kasteeltuinen en -parken van de Vlaamse overheid.
- Bij een eventuele staats hervorming: streven naar logische clustering en schaalvergroting.

Versterken beleidsvoorbereidend onderzoek op dotatie Vlaamse overheid

De Vlaamse wetenschappelijke instellingen spelen een belangrijke rol in het wetenschappelijk onderbouwen van beslissingen van de Vlaamse regering, van erfgoed tot water-, natuur- en landbouwbeleid. De voorbije twee legislaturen werd er sterk bespaard op het personeel van de Vlaamse wetenschappelijke instellingen. Dit in sterk contrast met de fors hogere dotaties voor de strategische onderzoekscentra en onderzoeksinstellingen die niet rechtstreeks vallen onder de Vlaamse overheid. Ondanks de opgelegde personeelsbesparingen zien we toch een groei aan onderzoekers bij de Vlaamse wetenschappelijke instellingen. Deze groei werd volledig gerealiseerd op externe middelen, vaak in de vorm van kortetermijnprojecten. De daling van het aantal wetenschappers op middelen van de Vlaamse overheid brengt het beleidsvoorbereidend onderzoek in gevaar. Onderzoekers betaald met externe middelen kunnen hiervoor immers niet worden ingezet.

→ We pleiten voor meer structurele middelen om 10% extra onderzoekers aan te werven binnen de Vlaamse wetenschappelijke instellingen. Deze onderzoekers worden prioritair ingezet op beleidsonderzoek rond de belangrijkste maatschappelijke uitdagingen, zoals klimaatverandering, stikstofproblematiek, biodiversiteitsverlies en erfgoedbeheer. Enkel op die manier kan onafhankelijk beleidsvoorbereidend onderzoek gegarandeerd blijven.

Gelijke toegang tot financieringskanalen voor wetenschappelijk onderzoek

De Vlaamse wetenschappelijke instellingen hebben niet dezelfde toegang tot de financieringskanalen voor onderzoek als de universiteiten en de strategische onderzoeksinstituten. Het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (FWO) stelt zichzelf voor als het Vlaamse huis van en voor de wetenschap, waar excellent onderzoek, gedreven door nieuwsgierigheid en uitgevoerd aan de Vlaamse kennisinstellingen, een warm onthaal vindt. Een aantal belangrijke FWO-financieringskanalen zijn echter niet of slechts onder beperkende voorwaarden beschikbaar voor de Vlaamse wetenschappelijke instellingen.

- We pleiten er dan ook voor om alle FWO-financieringskanalen voor onderzoek open te stellen voor de Vlaamse wetenschappelijke instellingen onder dezelfde voorwaarden als de andere kennisinstellingen. Om de slaagkansen bij het FWO op hetzelfde niveau te houden stellen we voor de dotatie voor het FWO te verhogen. We ondersteunen dan ook de vraag van het FWO in hun memorandum voor extra middelen voor postdoctorale mandaten, projecten fundamenteel onderzoek en strategisch basisonderzoek en voor Partnerships Horizon Europe, op voorwaarde dat de toegang tot deze kanalen gelijk is voor alle Vlaamse onderzoeksinstituten.
- Ook op federaal niveau is gelijke toegang tot financieringskanalen (waaronder Biodiversa+, Resilient Cultural Heritage,...) nodig voor alle Vlaamse wetenschappelijke instellingen.

Gelijkstelling van regelgeving

De Federale regelgeving voorziet in specifieke voordelen voor de Federale wetenschappelijke instellingen die niet gelden voor de Vlaamse wetenschappelijke instellingen. Gezien de gelijkaardige missie en visie van de instellingen lijkt het ons logisch om de regelgeving gelijk te stellen. We vragen de Vlaamse regering om deze punten blijvend aan te kaarten bij de Interministeriële Conferentie voor Wetenschapsbeleid. Concreet betreft het volgende punten:

- Opnemen van alle Vlaamse wetenschappelijke instellingen op de lijst van wetenschappelijke instellingen die gebruik kunnen maken van belastingvrije doctoraatsbeurzen om wetenschappelijk onderzoek te verrichten (zogenaamde Dehousse-beurzen).
- Opnemen van alle Vlaamse wetenschappelijke instellingen in de lijst van bij wet erkende instellingen die giften kunnen ontvangen die recht geven op een belastingvermindering.
- Aanpassen van de gewone wet tot hervorming der instellingen (GHWHI) zodat niet Nederlandstalige onderzoekers aangeworven kunnen worden door de Vlaamse wetenschappelijke instellingen, analoog met bestaande regelgeving voor Federale wetenschappelijke instellingen.

Financiële zekerheid internationale onderzoeksinfrastructuur

Verschillende Vlaamse wetenschappelijke instellingen spelen een belangrijke rol in internationale onderzoeksinfrastructuren. Deze grensoverschrijdende onderzoeksinfrastructuren bevorderen grensverleggend en strategisch basisonderzoek. De financiering ervan gebeurt via het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek. In hun memorandum pleit het FWO voor een stabielere financiering voor deze projecten. Deze vraag wordt hier onderschreven.

Vernieuwen verouderde infrastructuur

De voorbije jaren heeft de Vlaamse overheid serieuze inspanningen gedaan om de gebouwen en infrastructuur van bepaalde Vlaamse wetenschappelijke instellingen in lijn te brengen met de internationale uitstraling die Vlaanderen met deze instellingen beoogt. De komende legislatuur zullen verdere investeringen noodzakelijk blijven.

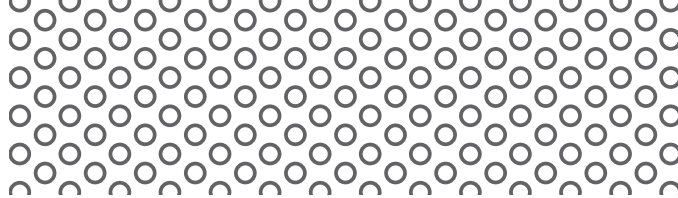
In 2022 opende het vernieuwde Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen. Toch is een blijvende investering in infrastructuur nodig vanwege het gekende tekort aan kantoor- en depotruimte.

Voor Plantentuin Meise werd in 2009 een masterplan in drie fasen uitgetekend waarvoor in 2014 100 miljoen euro werd beloofd. Momenteel is reeds de helft van deze middelen toegekend en is fase 2 in uitvoering. De verdere uitvoering van dit masterplan is essentieel. In de derde fase van het masterplan staat de renovatie van de collectie- en onderzoekscampus centraal. De huidige gebouwen voldoen niet langer aan de geldende veiligheids- en arbeidsnormen. De collecties die er bewaard worden, dreigen dan ook onherroepelijk beschadigd te worden door de huidige bewaaromstandigheden. Ook de werkomstandigheden voor de medewerkers zijn niet langer conform de arbeidswetgeving.

Bij het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek werden de gebouwen en inrichting voor de sites in Geraardsbergen recent grondig vernieuwd. Om ook de sites in Grimminge, Linkebeek en onderzoeksgebieden in natuurgebieden verder te verbeteren naar de hedendaagse standaard, is er extra financiële ondersteuning van de Vlaamse overheid nodig. Ook voor het genetisch en analytisch laboratorium dringen zich vernieuwingen op. Ten slotte vraagt ook de vergroening van het wagenpark om te kunnen voldoen aan het intern Klimaatplan van de Vlaamse Overheid bijkomende investeringen.

Om het Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek te huisvesten in een infrastructuur gelijkwaardig aan het kwalitatief hoogstaand niveau van onderzoek dat er gevoerd wordt, zal er in de komende regeerperiode extra aandacht moeten gegeven worden aan de implementatie op korte termijn van een masterplan voor de renovatie en hernieuwing van de gebouwen, labo's en onderzoeksruimtes. Een nieuw gecentraliseerd labogebouw vormt een eerste fase van dit masterplan en wordt geraamd op 70 miljoen euro.

De Vlaamse regering investeerde in nieuwe faciliteiten te Oostende en verbouwde het kantoorgebouw te Antwerpen van Het Waterbouwkundig Laboratorium. Voor het onderhoud van de werkhallen en onderzoeksinfrastructuur in Antwerpen zijn echter bijkomende werkingsmiddelen nodig.

Optimaliseren van het beheer van de historische kasteeltuinen en -parken van de Vlaams overheid

In opvolging van de Vlaamse resolutie over historische kasteeltuinen en -parken van 6 december 2023 zijn Plantentuin Meise en Onroerend Erfgoed vragende partij om samen met andere belanghebbenden hun gecombineerde expertise in te zetten om een geïntegreerde visie uit te werken voor het transversale beheer van de toonaangevende kasteeltuinen en -parken in handen van de Vlaamse overheid.

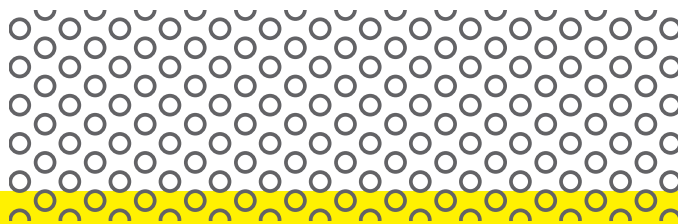
Logische clustering en schaalvergroting bij eventuele staatshervorming

Bij een eventuele staatshervorming waarbij wetenschappelijke instellingen betrokken zouden zijn, pleiten we voor logische clustering en schaalvergroting.

Federaal - Bij de eventuele overheveling van de federale wetenschappelijke instellingen naar de gemeenschappen moet gezorgd worden voor logische clustering en schaalvergroting. De overheveling moet aangegrepen worden om structuren kritisch te beoordelen en zoveel mogelijk in te zetten op schaalvergroting. Voor het thema 'natuur' kan het Naturalis Biodiversity Centre in Nederland als voorbeeld dienen van een succesvolle reorganisatie waarbij verschillende instellingen werden samengebracht in een nieuwe, meer competitieve en in Europa toonaangevende organisatie. Ook voor de erfgoedgerelateerde instellingen zou een clustering of fusie kunnen zorgen voor efficiëntiewinsten en verhoogde slagkracht.

Provincies - Sommige parken en domeinen worden momenteel beheerd door de provincies. In het scenario waarin de provincies worden afgeschaft, moet per domein worden bekeken waar het best wordt ondergebracht. Afhankelijk van de kernopdrachten, beoogde doelstellingen en het ambitieniveau kan dit het lokale bestuur zijn of kan het domein ondergebracht worden bij een Vlaams agentschap dat reeds groendomeinen beheert, met name het agentschap Natuur en Bos (focus natuur) of het agentschap Plantentuin Meise (focus park/collecties).

Het Vlaamse onderzoekslandschap is zeer gevarieerd. Naast de universiteiten, SOC's en VWI's zijn er ook nog landbouwgerichte praktijkcentra die door de provincies aangestuurd worden. Indien de provincies afgeschaft worden, moet over de herpositionering van de praktijkcentra een grondig debat gevoerd worden.

Gevraagde extra dotatie

Versterken beleidsondersteuning met 10% extra onderzoekers:	K€ 5.977 (recurrent)
Zorgen voor state-of-the art onderzoeksinfrastructuur:	
Masterplan APM:	K€ 60.000 (eenmalig)
Masterplan ILVO:	K€ 70.000 (eenmalig)
Masterplan INBO:	K€ 6.000 (eenmalig)
Garanderen deelname internationale onderzoeksinfrastructuren (cf. memorandum FWO):	K€ 10.000 (recurrent)
Garanderen gelijke toegang financieringskanalen wetenschappelijk onderzoek (cf. memorandum FWO):	
Postdoctorale mandaten	K€ 9.279 (recurrent)
Extra middelen fundamenteel onderzoek	K€ 62.557 (recurrent)
Extra middelen Partnerships Horizon Europe	K€ 3.500 (recurrent)

